Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai 2021 m. lapkričio 17 d., Nr. 21-206AR

DĖL GALIMŲ KONKURENCIJOS ĮSTATYMO PAŽEIDIMŲ STATYBOS PRODUKCIJOS SERTIFIKAVIMO CENTRE IR SU STATYBOS UŽBAIGIMU SUSIJUSIŲ DOKUMENTŲ

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK) kreipiasi į Lietuvos Respublikos aplinkos ministeriją, atkreipdama dėmesį į žemiau rašte nurodytą problematiką pastatų akutinių matavimų, pastatų naudingo projektavimo ir sertifikavimo srityje, taip pat su statybos užbaigimu susijusiais dokumentais.

1. Pastatų akustiniai matavimai, pastatų energinio naudingumo projektavimas ir sertifikavimas

Problematika

Pastatų akustiniai matavimai atliekami vadovaujantis STR 2.01.07:2003 „Pastatų vidaus ir išorės aplinkos apsauga nuo triukšmo“. Pastatų sandarumo matavimai atliekami vadovaujantis STR 2.01.02:2016 „Pastatų energinio naudingumo projektavimas ir sertifikavimas“.

Minėtas veiklas Lietuvoje vykdo ne tik privačios įmonės, bet ir iš biudžeto išlaikomi universitetai: Kauno technologijų universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas.

Atlikus pastatų sandarumo matavimus, surašomas matavimų protokolas, kuris yra naudojamas atliekant pastatų energinio naudingumo sertifikavimą.

Pastatų energinio naudingumo sertifikavimas yra atliekamas naudojant informacinę sistemą NRG-sert (IS).

Statybos produkcijos ir sertifikavimo centras (SPSC) yra įgaliotas priimti administracinius sprendimus pastatų energinio naudingumo sertifikavimo procese. Tame tarpe ir įkėlus į IS pastato energinio naudingumo sertifikatą (Sertifikatas), SPSC turi teisę inicijuoti Sertifikato patikrą. Patikrą atlieka SPSC pasamdyti ekspertai.

Teoriškai teisės aktuose nustatytas procesas yra proporcingas siekiamiems tikslams, tačiau jo praktinis įgyvendinimas iškreipia konkurencinę aplinką, nes SPSC samdo ekspertus, kurie dirba iš biudžeto išlaikomuose universitetuose, kurie patys dalyvauja paskelbtuose akustinių matavimų, pastatų sandarumo matavimų, energinio naudingumo sertifikavimo pirkimuose.

Pažymėtina, kad universitetai gauna tiek valstybinę, tiek ES paramą ir dalyvaudami konkursuose (vykdydami komercinę veiklą) gali pasiūlyti mažesnę negu kitų rinkos dalyvių kainą (dalį sąnaudų gali padengti minėtomis lėšomis, taip pat galimai naudoja įrangą įsigytą tik mokslo reikmėms, tačiau iš anksčiau paminėto valstybės biudžeto ir ES lėšų).

Ši situacija įvertintina atitikties Konkurencijos įstatymui bei valstybės pagalbos kontekste.

Teisinėje valstybėje neturėtų būti toleruojama tokia padėtis.

Pasiūlymai

Patikras turėtų atlikti nešališki ekspertai. Siūlome tokius galimus pokyčius:

1. Turėtų būti aiškiai teisės aktuose uždrausta galimybė paskirti tikrinti tikrintoją, kuris vykdo ar per paskutinius 1 m. vykdė analogišką veiklą konkurencinėje įmonėje, universitete ir pan.
2. Siūlome teisės aktais įpareigoti valstybės įstaigą (ar įmonę – pvz. SPSC) atlikti tokį tikrinimą. Patikrą galėtų atlikti tik tos valstybinės įmonės (įstaigos) darbuotojas. Būtų draudžiama samdyti ekspertą, kuris dirba verslo ar mokslo įmonėje, vykdančioje veiklą šioje rinkoje. Taip būtų užtikrinamas Konkurencijos įstatymo nuostatų laikymasis.
3. Siūlytina apsvarstyti galimybę atsisakyti perpatikrinimų, nes tokiam perpatikrinimui yra reikalingos papildomos biudžetinės lėšos. Skiriamos lėšos ir administraciniai ištekliai yra neproporcingi gaunamam rezultatui. Manytina, kad privaloma laboratorijų akreditacija užtikrina pakankamą kontrolę.
4. Taip pat būtų galima įteisinti matavimų laboratorijų akreditacijos procese taikomą gerąją praktiką: atliekant patikras akredituojantis subjektas samdo ekspertus ir suteikia galimybę akredituojamai laboratorijai išreikšti nuomonę dėl eksperto nešališkumo.

Minėti pasiūlymai galėtų būti įtraukti į pvz. STR 2.01.02:2016 „Pastatų energinio naudingumo projektavimas ir sertifikavimas“.

2. Dėl su statybos užbaigimu susijusių dokumentų.

Problematika

Statybos įstatyme numatyta galimybė užbaigti statinio statybą ne tik gaunant paslaugas iš Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos (toliau – Statybos inspekcija), bet ir atliekant bendrąją statinio ekspertizę. Minėtas ekspertizes gali atlikti tik SPSC atestuoti statinio ekspertizės rangovai.

Teoriškai tokia galimybė numatyta, bet praktiškai beveik nėra nei vieno teisėto ekspertizės akto, nes tik kelios įmonės egzistuoja su atitinkamais atestatais, iš kurių tik viena įmonė teisėtai teikia tokias paslaugas. Kiti subjektai jas teikia nelegaliai arba neturi galimybės atestuotis dėl Statybos įstatyme nustatytų konkurenciją ribojančių sąlygų.

Statybos įstatymo 17 str. 3d. nustatyta:

„3. Lietuvos Respublikoje įsteigti juridiniai asmenys, kitos užsienio organizacijos ir jų padaliniai, pageidaujantys būti statinio projekto (dalies) ekspertizės rangovais ir statinio (dalies) ekspertizės rangovais, turi atitikti minimalius kvalifikacinius reikalavimus:

<...>

2) privalo turėti ne mažesnę kaip vienų metų veiklos patirtį ypatingųjų statinių projektavimo ar ypatingųjų statinių ekspertizės srityje.“

Kyla pagrįstas klausimas, kaip gali turėti patirtį ypatingųjų statinių ekspertizės srityje, jei jos negali vykdyti be atestato? Manome, kad tikslinga pasidomėti ekspertizės įmonių atestavimo teisėtumu.

Be to, koks tikslas vykdyti 1 metus ypatingųjų statinių projektavimo veiklą, siekiant gauti statinio ekspertizės rangovo atestatą, o vėliau ją nutraukti, nes dviejų tokių veiklų vykdymas toje pačioje įmonėje nėra teisėtas (draudžiama projektuotojams savo darbą ekspertuoti).

Pastebėtina, kad įmonių atestavimas yra pasenęs modelis. Statybos įstatyme buvo panaikintas projektavimo įmonių atestavimas, kaip niekam nereikalingas biurokratinis trukdis, su kuo iki šiol visa architektų bendruomenė sutinka ir net nesiūlo grįžti atgal. Be to, pastebėtina, kad ir kaip bandė SPSC atstovai politikus įtikinti, kad projektavimo kokybė pablogės panaikinus projektavimo įmonių atestavimą, bet taip nenutiko, nes akivaizdu, kad kokybę lemia ne juridinio asmens atestatas, pavadinimas, o jame dirbantys atestuoti fiziniai asmenys.

SPSC tinklalapyje viešai yra skelbiamas atestuotų ekspertizės įmonių sąrašas. Jame nurodyta kokios ekspertizės įmonės turi kokius atestatus:
https://www.spsc.lt/cms/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=300&lang=lt

Įvertinus šį sąrašą, t. y. juridinius asmenis, kurie turi teisę teikti statinio ekspertizės paslaugas, matyti, kad vieniems yra suteikta teisė būti statinio ekspertizės rangovu, nors ir neturi visų statinio ekspertizės darbų sričių kiekio. Kitiems, jei neturi visų statinio ekspertizės darbų sričių kiekio, suteikta teisė būti statinio dalinės ekspertizės rangovu. Nei viename atestate nėra įvardinta, kad juridinis asmuo turi teisę atlikti bendrąją statinio ekspertizę.

Mūsų žiniomis SPSC 2020-12-28 raštu Nr.S-1155-(14.2) įpareigojo ekspertizės rangovus pateikti duomenis Statybos inspekcijai, kuri šiuo pagrindu ekspertizės rangovus įtraukė į IS „Infostatyba“, t. y. numatė galimybę patvirtinti statinio ekspertizės aktą ir tokiems statinio ekspertizės rangovams, kurie neturi savo atestatuose visų statinio ekspertizės darbų sričių kiekio.

Pastebėtina, kad tik UAB „Darbasta“ , UAB „Ekspertika“ , UAB „Projektų ekspertizė“, MB „Tyrimai ir projektai“ turiu savo atestatuose didžiausią statinio ekspertizės darbų sričių kiekį.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad UAB „Projektų ekspertizė“ neturi statinio ekspertizės darbų srities: elektrotechnikos, MB „Tyrimai ir projektai“ neturi šių ekspertizės darbų sričių: šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, elektrotechnikos. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Všį „Statybos ir projektavimo sisteminimo centras“ turi tik konstrukcijų ekspertizės darbų sritį. Pastebėtina, kad prie visų šių juridinių asmenų nėra parašyta, kad jie gali atlikti tik dalinę statinio ekspertizę.

Informacija iš viešai skelbiamo SPSC registro:

UAB „Projektų ekspertizė“: Suteikiama teisė būti statinio projekto ekspertizės rangovu ir statinio ekspertizės rangovu. Statiniai: visi statiniai, taip pat minėti statiniai, esantys kultūros paveldo objekto teritorijoje, jo apsaugos zonoje ir kultūros paveldo vietovėje, branduolinės energetikos objektų statiniai. Projekto ekspertizės darbų sritys: sklypo sutvarkymo (sklypo plano), architektūros, konstrukcijų, susisiekimo, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, šilumos gamybos (iki 50 MW vienetinės galios) ir tiekimo, dujotiekio, elektrotechnikos (iki 400 kV įtampos), elektroninių ryšių (telekomunikacijų), apsauginės signalizacijos, gaisro aptikimo ir signalizavimo, procesų valdymo ir automatizacijos, pasirengimo statybai ir statybos darbų organizavimo, statybos skaičiuojamosios kainos nustatymo, gaisrinės saugos. Statinio ekspertizės darbų sritys: konstrukcijų, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šilumos gamybos (iki 50 MW vienetinės galios) ir tiekimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, gaisrinės saugos.

UAB „Darbasta“: Suteikiama teisė būti statinio projekto ekspertizės rangovu ir statinio ekspertizės rangovu. Statiniai: gyvenamieji ir negyvenamieji pastatai, susisiekimo komunikacijos, inžineriniai tinklai (dujų, vandentiekio, šilumos, nuotekų šalinimo, elektros (iki 400 kV įtampos); kolektoriai, bokštai, stiebai ir kiti inžineriniai statiniai, skirti elektroninių ryšių veiklai; kiti inžineriniai tinklai), hidrotechnikos statiniai, kiti inžineriniai statiniai, taip pat minėti statiniai, esantys kultūros paveldo objekto teritorijoje, jo apsaugos zonoje ir kultūros paveldo vietovėje, branduolinės energetikos objektų statiniai. Projekto ekspertizės darbų sritys: sklypo sutvarkymo (sklypo plano), architektūros, konstrukcijų, susisiekimo, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šilumos gamybos (iki 400 MW galios) ir tiekimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, dujotiekio, elektrotechnikos, elektroninių ryšių (telekomunikacijų), apsauginės signalizacijos, gaisro aptikimo ir signalizavimo, procesų valdymo ir automatizacijos, pasirengimo statybai ir statybos darbų organizavimo, statybos skaičiuojamosios kainos nustatymo, gaisrinės saugos. Statinio ekspertizės darbų sritys: konstrukcijų, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, elektrotechnikos, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šilumos gamybos (iki 400 MW galios) ir tiekimo, gaisrinės saugos.

UAB „Ekspertika“: Suteikiama teisė būti statinio projekto ekspertizės rangovu ir statinio ekspertizės rangovu. Statiniai: visi statiniai, taip pat minėti statiniai, esantys kultūros paveldo objekto teritorijoje, jo apsaugos zonoje ir kultūros paveldo vietovėje, branduolinės energetikos objektų statiniai. Projektų ekspertizės darbų sritys: sklypo sutvarkymo (sklypo plano), architektūros, konstrukcijų, susisiekimo, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šilumos gamybos (šilumos įrenginiai iki 120 MW galios ir iki 25 Mpa slėgio, kogeneracinės jėgainės iki 120 MW galios) ir tiekimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, dujotiekio, elektrotechnikos (iki 400 kV įtampos), elektroninių ryšių (telekomunikacijų), apsauginės signalizacijos, gaisro aptikimo ir signalizavimo, procesų valdymo ir automatizacijos, pasirengimo statybai ir statybos darbų organizavimo, statybos skaičiuojamosios kainos nustatymo, gaisrinės saugos. Statinio ekspertizės darbų sritys: konstrukcijų, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, elektrotechnikos, gaisrinės saugos.

MB „Tyrimai ir projektai“: Suteikiama teisė būti statinio projekto ekspertizės rangovu ir statinio ekspertizės rangovu. Statiniai: gyvenamieji ir negyvenamieji pastatai, inžineriniai tinklai (vandentiekio, nuotekų šalinimo), sporto paskirties inžineriniai statiniai, kitos paskirties statiniai (išskyrus sąvartynus). Projekto ekspertizės darbų sritys: sklypo sutvarkymo (sklypo plano), architektūros, konstrukcijų, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, elektrotechnikos, elektroninių ryšių (telekomunikacijų), apsauginės signalizacijos, gaisro aptikimo ir signalizavimo, procesų valdymo ir automatizacijos, pasirengimo statybai ir statybos darbų organizavimo, statybos skaičiuojamosios kainos nustatymo, gaisrinės saugos. Statinio ekspertizės darbų sritys: konstrukcijų, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, gaisrinės saugos.

Vilniaus Gedimino technikos universitetas: Suteikiama teisė būti statinio projekto ekspertizės rangovu ir statinio ekspertizės rangovu. Statiniai: gyvenamieji ir negyvenamieji pastatai (konstrukcijų), susisiekimo komunikacijos, inžineriniai tinklai (konstrukcijų), hidrotechnikos statiniai (konstrukcijų), kiti inžineriniai statiniai (konstrukcijų), taip pat minėti statiniai, esantys kultūros paveldo objekto teritorijoje, jo apsaugos zonoje ir kultūros paveldo vietovėje (konstrukcijų). Projekto ekspertizės darbų sritys: sklypo sutvarkymo (sklypo plano), konstrukcijų, susisiekimo, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, elektrotechnikos, pasirengimo statybai ir statybos darbų organizavimo, statybos skaičiuojamosios kainos nustatymo. Statinio ekspertizės darbų sritys: konstrukcijų.

VšĮ „Statybos ir projektavimo sisteminimo centras“: Suteikiama teisė būti statinio projekto dalies ekspertizės rangovu ir statinio ekspertizės rangovu. Statiniai: gyvenamieji ir negyvenamieji pastatai; susisiekimo komunikacijos: vandens uostų statiniai, kiti transporto statiniai; hidrotechnikos statiniai; kitos paskirties inžineriniai statiniai; kultūros paveldo statiniai; statiniai, įrašyti į Valstybės investicijų programą. Projekto ekspertizės darbų sritys: konstrukcijų, vandentiekio ir nuotekų šalinimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo, elektrotechnikos, procesų valdymo ir automatizacijos, statybos skaičiuojamosios kainos nustatymo. Statinio ekspertizės darbų sritys: konstrukcijų.

Pateikiamas pavyzdys SPSC išduoto atestato turinio fiziniam asmeniui, jame jokių statinio ekspertizės darbų sričių nenurodyta (informacija iš viešai skelbiamo SPSC registro: https://www.spsc.lt/cms/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=418&lang=lt)

„Suteikta teisė eiti ypatingo statinio projekto vadovo, ypatingo statinio projekto vykdymo priežiūros vadovo, ypatingo statinio statybos techninės priežiūros vadovo, statinio projekto ekspertizės vadovo ir statinio ekspertizės vadovo pareigas. Statiniai: gyvenamieji ir negyvenamieji pastatai, hidrotechnikos statiniai.“

Dėl teisės aktuose ir rinkoje vyraujančio chaoso didžiausias darbo krūvis tenka Statybos inspekcijai.

Viešojo administravimo paslaugos turėtų būti teikiamos pagal teisės aktus, turėtų būti laikomasi paslaugų teikimo terminų, bet dėl darbo krūvio Statybos inspekcija to užtikrinti negali. Deklaracijų apie statybos užbaigimą/paskirties keitimą, pažymų apie statinio statybą be nukrypimų nuo esminių statinio projekto sprendinių, statybos užbaigimo aktų išdavimo vėlavimas tapo masiniu reiškiniu. Statybos inspekcija galėtų pateikti informaciją apie tikrus vėlavimo mastus.

Pastebėtina, kad šiuo momentu dar daugiau yra vėlavimų, nes nepilnai veikia modernizuota ir šį mėnesį paleista IS „Infostatyba".

Tai sukelia neigiamas pasekmes ne tik Statybos inspekcijos viduje (didelis darbo krūvis, neigiama emocinė aplinka, statybos inspektorių trūkumas), tačiau tai neigiamai veikia ir statybų sektorių: nėra gaunamas statybos objektų finansavimas, prarandama galimybė laiku atsiskaityti su rangovais, medžiagų tiekėjais. Statomų objektų įgyvendinimo terminai ilgėja, tenka mokėti didesnes palūkanas ir kt.

Dėl tokio aplaidumo kyla nemalonumai būstą įsigijusioms šeimoms, nes jos negali nebaigtuose „pagal popierius" statyti būstuose deklaruoti gyvenamosios vietos bei registruoti vaikus į mokyklas, priklasuančias pagal gyvenamąją vietą, nors faktiškai visi statybos darbai yra baigti.

Ta pati situacija yra ir su skundų nagrinėjimu, į kuriuos laiku neatsakoma, fiktyviai pratęsinėjami terminai.

Pastebėtina, kad SPSC stabdo/naikina statinio ekspertizės rangovų atestatus motyvuodami, kad neįmanoma atlikti 2 statinio ekspertizių siekiant užbaigti statinio statyba, kai tuo tarpu vienas statybos inspektorius per dieną turi „priduoti" apie 10 objektų. Be to, reikalaujama, kad vienbutį-dvibutį gyvenamąjį namą per ekspertizės aktą „pridavinėtų" statinio ekspertizės rangovas, kuris turi teisę atlikti bendrąją statinio ekspertizę ir šiame procese dalyvautų fiziniai asmenys, kurie turėtų visų statinio ekspertizės darbų sritis.

<u>Siūlome apsvarstyti šias galimas pokyčių alternatyvas:</u>

1. Pakeisti teisės aktus numatant, kad statybos užbaigimo patvirtinimo veiklą vykdytų ekspertizės rangovai (**juridiniai asmenys**) (dabartinė situacija). Būtų peržiūrėta ir keičiama atestavimo tvarka – atsisakoma neįgyvendinamų, perteklinių reikalavimų, nustatomi tik pagrįstai būtinieji).

2. Nustatyti, kad statybos užbaigimo patvirtinimo veiklą vykdo **ne tik** atestuoti ekspertizės rangovai (**juridiniai asmenys**), **bet ir** atestuoti **fiziniai asmenys** ypatingojo statinio projekto vadovas, ypatingojo statinio projekto vykdymo priežiūros vadovas, ypatingojo statinio statybos vadovas, ypatingojo statinio statybos techninės priežiūros vadovas, ypatingojo statinio ekspertizės vadovas.

3. Suteikiama teisė tvirtinti pažymas atestuotiems **fiziniams asmenims** (ypatingojo statinio projekto vadovas, ypatingojo statinio projekto vykdymo priežiūros vadovas, ypatingojo statinio statybos vadovas, ypatingojo statinio statybos techninės priežiūros vadovas, ypatingojo statinio ekspertizės vadovas). Šią veiklą taip pat suteikiama teisė vykdyti statinio ekspertizės rangovams.

4. Panaikinti **juridinių asmenų**, atliekančių projekto ir/ar statinio ekspertizę atestavimą.

Įvykus siūlomiems pokyčiams valstybė sutaupytų nemažai finansinių ir administracinių išteklių. Taip pat būtų eliminuota chroniška dokumentų išdavimo vėlavimų problema Statybos inspekcijoje. Verslas galėtų planingai įgyvendinti savo projektus, būtų gerinama investicinė

aplinka. Tuo tarpu kokybė nenukentėtų, nes Statybos inspekcija turi (ir ateityje turėtų) galimybę perpatikrinti aukščiau paminėtų subjektų veiklą.

Papildomai teikiame klausimus dėl esamo reglamentavimo.

1. Maloniai prašome paaiškinti, koks turi būti statinio ekspertizės įmonės atestatas, t. y. kokios turi būti numatytos statinio ekspertizės darbų sritys, kad įmonė galėtų atlikti bendrąją statinio ekspertizę ir tokios įmonės ekspertizės aktas būtų tinkamas teikti jį į IS „Infostatyba“, siekiant užbaigti statinio statybą ir statinį įregistruoti Nekilnojamojo turto registre.

2. Taip pat prašome paaiškinti, kiek ir kokie atestuoti specialistai (fiziniai asmenys) turi atlikti statinio ekspertizę tam, kad ekspertizės aktas būtų tinkamas teikti į IS „Infostatyba“, siekiant užbaigti statinio statybą ir statinį įregistruoti Nekilnojamojo turto registre? T. y., ar užtenka kad ekspertizę atliktų vienas atestuotas statinio ekspertizės vadovas? Ar dar turi būti atestate, atestatuose nurodytos statinio ekspertizės sritys?Jei turi būti nurodytos statinio ekspertizės sritys, tai kokios?

Dėl bendradarbiavimo.

LVK yra pasirengusi aktyviai prisidėti savo įžvalgomis rengiant Statybos įstatymo (kuris įsigaliojo šių metų lapkričio 1 dieną) poįstatyminius aktus. Maloniai prašome supažindinti LVK su rengiamais teisės aktų projektais, kad galėtumėme pasidalinti informacija ir pastebėjimais, kurie prisidėtų prie geresnio ir aiškesnio reglamentavimo.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė Eglė Radišauskienė

Originalas nebus siunčiamas. Akvilė Razumienė, el.p.: akvile@lvk.lt, tel. +370 5 212 1111